

III. PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

Prawo wobec wyzwań współczesności, red. Bartosz Guzik, Natalia Buchowska, Paweł Wiliński, tom V, Poznań 2008, ss. 486.

Symbolami innowacyjności i silnego oddziaływania amerykańskiej nauki prawa są takie czasopisma, jak „Harvard Law Review”, „Yale Law Journal”, czy „Columbia Law Review”. W odróżnieniu od praktyki znanej z periodyków prawnych w Europie, a w szczególności w Polsce, wydawcami wskazanych czasopism amerykańskich są studenci prawa. Taki model kształtowania publikowanego dyskursu prawniczego został wprowadzony w Harwardzkiej Szkole Prawa w 1887 r. i stał się wzorem dla innych amerykańskich periodyków prawnych. Można postawić tezę, iż zarówno otwartość, świeżość spojrzenia młodych redaktorów, jak i ambitna rywalizacja pomiędzy nimi o funkcję wydawcy tomu jest jednym z czynników stymulujących wspomnianą innowacyjność i otwartość amerykańskich periodyków. Pamiętając o istotnych odmiennościach pomiędzy modelami edukacji i kariery prawniczej w USA i kontynentalnej Europie oraz szczególnym statusie języka angielskiego, nasuwa się jednak pytanie: czy także w naszym prawoznawstwie szersze oddanie możliwości redakcyjnych osobom młodszym może być czynnikiem ożywiającym, twórczo wzbogacającym naukową dyskusję?

Przyczynek do refleksji na ten temat daje publikacja piątego już tomu w ramach serii *Prawo wobec wyzwań współczesności* wydawanej przez poznański Wydział Prawa i Administracji. Jej inspiracja nie tkwiła w doświadczeniu amerykańskim, ale w publikacji z 1955 r., obejmującej owoce I Sesji Naukowej młodych pracowników poznańskiego Wydziału Prawa. Wskazaną serię wydawniczą można traktować z jednej strony jako twórcze sięgnięcie do tradycji Wydziału, a z drugiej jako próbę intensywnego włączenia doktorantów i młodych pracowników naukowych w kształtowanie publikowanego dyskursu naukowego. Co do drugiego ze wskazanych elementów można więc mówić o pewnym podobieństwie funkcjonalnym prezentowanej serii i powołanych czasopism amerykańskich. Najnowszy, piąty tom *Prawa wobec wyzwań współczesności* jest podzielony na dziewięć fragmentów wyodrębnionych tytułami: „Wokół zagadnień wykładni prawa – od nauk o języku do praktyki orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego” (s. 15-65), „Współczesne aspekty ochrony praw człowieka” (s. 67-131), „Teoretyczne problemy prawa cywilnego materialnego i procesowego” (s. 133-211), „Prawo własności intelektualnej” (s. 213-260); „Ubezpieczenia majątkowe w świetle nowelizacji przepisów kodeksu cywilnego o umowie ubezpieczenia” (s. 261-276), „Administracyjnoprawne zagadnienia związane z problematyką dróg publicznych” (s. 277-329), „Władza publiczna a wolność gospodarcza” (s. 331-375), „Europeizacja prawa karnego” (s. 377-424), „Kłamstwo w postępowaniu sądowym” (s. 425-481). Wśród artykułów znajdziemy prace koncentrujące się na podstawowych problemach metody nauk prawnych (np. M. Małecka, *Terminy nieostre w języku prawnym*, s. 29-42), przybliżające zmiany w prawie (np. A. Raczyński, *Umowa ubezpieczenia OC w świetle nowelizacji artykułu 822 kodeksu cywilnego*, s. 271-276) oraz prezentujące aktualne orzecznictwo (np. J. Dąbrowski, *Wolność wypowiedzi artystycznej w orzeczeniach Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, s. 417-424). Łącznie pomieszczono w tomie czterdzieści artykułów. Poprzedza je słowo wstępne Dziekana Wydziału Prawa i Administracji w Poznaniu profesora T. Sokołowskiego (s. 9) oraz krótki, sporządzony przez B. Guzika, N. Buchowską i P. Wilińskiego, opis sesji naukowej, którą zorganizowali i której owoce obejmuje prezentowany tom (s. 11). Książkę zamyka lista uczestników sesji z 8 kwietnia 2008 r. (s. 483-486).

Już w oparciu o tytuły i objętość poszczególnych części prezentowanej pracy można uchwycić, iż jej punktami ciężkości są prawne aspekty aktualnych problemów gospodarczych, ewolucja prawa wynikająca z pojawiania się nowych technologii i postępów procesu integracji europejskiej oraz zagadnienia związane z metodą tworzenia i interpretacji prawa. W tym zakresie prezentowany piąty

tom *Prawa wobec wyzwań współczesności* kontynuuje podejście właściwe dla prac opublikowanych wcześniej w tej serii. Koncentrują się one zatem na zagadnieniach, które rzeczywiście są wyzwaniem wymagającym pogłębionej, twórczej refleksji nad racjonalnością i naturą prawa. Produktynność i innowacyjność takiej refleksji zależy w równym stopniu od przedmiotu dyskusji, jak i zastosowanych metod oraz horyzontów perspektywy badawczej. Biorąc pod uwagę drugi ze wskazanych elementów, warto zaakcentować próbę łączenia w ramach poszczególnych części tomu prac autorów związanych z różnymi katedrami Wydziału Prawa. Przykładowo, we fragmencie poświęconym kłamstwu w postępowaniu sądowym zawarte zostały teksty poświęcone procedurze cywilnej, karnej, administracyjnej oraz wynikom badań kryminalistycznych dotyczących nieszczeroci w wypowiedziach. Sądzę, że właśnie tego rodzaju łączenie aktywności naukowej może znakomicie służyć poszerzeniu i pogłębieniu badań, przynosząc często postulowany w odniesieniu do projektów badawczych efekt synergii.

Porównując najnowszy i wcześniejsze tomy serii *Prawo wobec wyzwań współczesności*, trzeba jednak dostrzec, że tego rodzaju poszerzenie perspektywy badawczej uległo w tomie piątym osłabieniu. Znakomitą ilustracją walorów takiego podejścia są wcześniejsze rozważania poświęcone problemom kodyfikacji, które objęły studia zarówno teoretyczno-, jak i historycznoprawne¹, czy też refleksja poświęcona jawności informacji i prawu do prywatności w demokratycznym państwie prawa, która połączyła prace z zakresu dogmatyki prawa cywilnego, finansowego, karnego oraz studium poświęcone prawu do prywatności w myśli wybranych filozofów liberalnych². Sądzę, że umocnienie tego rodzaju podejścia w kolejnych tomach serii służyłoby jej innowacyjności. Ujmując syntetycznie efekty, jakie dało powierzenie inicjatywy wydawniczej młodym redaktorom *Prawa wobec wyzwań współczesności*, wskazać można: rozległość materii stanowiącej przedmiot rozważań w ramach jednej publikacji, integrowanie osób specjalizujących się w różnych szczegółowych dyscyplinach prawnoznawstwa i oczywiście otwarcie nowych możliwości publikacji dla młodych autorów. Zgodzić się można z wyrażoną w słowie wstępnym myślą Dziekana Tomasza Sokołowskiego, iż prezentowany tom daje podstawę do „bardzo wysokiej oceny potencjału badawczego autorów” (s. 9). Odwołując się do wskazanych na wstępie amerykańskich doświadczeń, warto jednak postawić pytanie, czy przedstawiany tom stworzył optymalną płaszczyznę dla wykorzystania takich wartości, jak aktywność i świeżość spojrzenia młodych redaktorów i autorów. Sądzę, że łączy się to z kwestią równowagi pomiędzy wskazanymi wartościami a intensywnością oddziaływania publikacji. Rozległość i różnorodność prezentowanej w ramach jednego tomu problematyki poszerza możliwości publikacji dla młodych autorów, ale rodzi też wątpliwość, czy zebrane w ramach ogólnej formuły „wyzwań współczesności” teksty rzeczywiście trafiają do właściwych adresatów, na ile szeroko wchodzi do naukowego obrotu. Pamiętając o tym, że podstawowym *novum* prezentowanego tomu i całej serii jest tkwiąca u ich podstaw inicjatywa młodych badaczy, poddaję ich uwadze myśl, by tematykę kolejnych tomów zaważać do jednego, istotnego problemu prawnoznawstwa. Przykładowo, może to być zagadnienie pozornych i oszukańczych czynności powierniczych rozważane w perspektywie ekonomicznej, historycznej, dogmatycznej i kulturowej³. *Nota bene*, samo określenie takiego tematu może być przedmiotem ciekawej dyskusji. Sądzę, że wybór jednego zagadnienia i wskazanie go w podtytule tomu powinno znacząco ułatwić zwrócenie uwagi na książkę przez zainteresowanych daną problematyką czytelników. Nadto, zebranie wokół wspólnego problemu możliwe dużej grupy badaczy uprawiających na co dzień różne szczegółowe dyscypliny nauk prawnych może znacznie zwiększyć służący naukowej produktywności efekt synergii, który akcentowałem już jako zaletę serii reprezentowanej przez omawiany tom. Powiązanie omawianej pracy z doświadczeniami wiodących prawniczych czasopism amerykańskich inspiruje w końcu, by dostrzec fakt, że młodzi redaktorzy mogą się wyróżniać śmiałością, otwartością i oryginalnością stawianych pytań, ale do odpowiedzi na nie cenne jest zaangażowanie także bardziej doświadczonych badaczy. To skłania, by poddać pod rozagę redaktorów kolejnych tomów pomysł, czy w całości pozostawić w ich rękach inicjatywę w zakresie wyboru dyskutowanego problemu prawnoznawstwa.

¹ *Prawo wobec wyzwań współczesności*, t. II, red. P. Wiliński, Poznań 2005, s. 85 i n.

² *Prawo wobec wyzwań współczesności*, t. IV, red. P. Wiliński, O. Krajnik, B. Guzik, Poznań 2007, s. 73 i n.

³ Zob. M. Conaglen, *Sham Trusts*, „Cambridge Law Journal” 67, 2008, z. 1, s. 176 i n. Artykuł jest wskazywany jako należący do dziesięciu najczęściej czytanych publikacji zamieszczonych w „Cambridge Law Journal” w czasie z ostatnich dwóch lat.

Natomiast oferta udziału w dyskusji nad nim może być skierowana zarówno do młodszych, jak i bardziej doświadczonych badaczy.

Powracając na zakończenie do pytania o walory, jakie przyniosło uruchomienie serii wydawniczej, której piątym tomem jej prezentowana praca, uważam, że jest to utrwalony, wartościowy projekt wprowadzający nowe treści i argumenty do dyskusji prawniczej. Co ważne i cenne, ułatwia zapoznanie się z tym co doktoranci i młodzi pracownicy nauki poznańskiego Wydziału Prawa i Administracji uznają za ważne problemy prawa i jak na nie odpowiadają. Seria *Prawo wobec wyzwań współczesności* zasługuje na uwagę czytelników. Moim zdaniem, zgłoszone powyżej sugestie wykorzystania i rozwinięcia tego doświadczenia w przyszłości opierają się na spostrzeżeniu, że istotny w ostatnich latach wzrost liczby publikacji, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej, sprawia, iż należy przesunąć punkt ciężkości z samego tworzenia możliwości publikowania w kierunku takiego konstruowania publikacji, by miały możliwe duże szanse wejścia do dyskusji naukowej. Widoczny w prezentowanym tomie potencjał naukowy redaktorów i autorów pozwala z optymizmem oczekiwać, że poradzą sobie także z wyzwaniami, jakie dyktuje współczesny rynek publikowanego dyskursu prawniczego.

Wojciech Dajczak
dajczak@amu.edu.pl

Roman Andrzej Tokarczyk, *Biojursprudencja. Podstawy prawa dla XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2008, ss. 109.

Bardzo szybki rozwój nauk biologicznych w ostatnim półwieczu, a także podążający za nim postęp biotechnologii przyniosły ze sobą zupełnie nowe wyzwania dla światowej społeczności. Wiążą się one z możliwościami postępowania, jakie ludzkość zyskała dzięki nowym technologiom. Możliwości te rodzą jednocześnie dylematy moralne, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. Na łamach czasopism i gazet coraz częściej spotykamy specjalistyczną terminologię: „komórki macierzyste”, „zapłodnienie pozaustrojowe”, „badania prenatalne”, „stan wegetatywny”, co świadczy o tym, że nowe kwestie etyczne wywołują szeroką dyskusję społeczną. Systematyczne badania nad istotą nowych dylematów moralnych podjęta, powstała na początku lat 70., wyspecjalizowana dyscyplina etyki – bioetyka. Jest jasne, że nowe możliwości postępowania wymagają nowych regulacji prawnych (o czym świadczy głośny ostatnio przypadek Eluany Inglaro). Pojawili się też badacze, którzy uważają, że w obecnej sytuacji potrzebne jest nie tylko nowe prawo, lecz również nowa dyscyplina prawnicza.

Do tych ostatnich należy profesor prawa z Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Roman Tokarczyk. Badacz ten od 1997 r. w szeregu publikacji proponuje (i promuje) powstanie nowej dyscypliny (szkoły?, koncepcji?) zwanej biojursprudencją. Najnowszą z tych publikacji jest książka *Biojursprudencja. Podstawy prawa dla XXI wieku*. Praca ta zawiera wstęp autorstwa Stefana Symotiuka oraz cztery rozdziały, które określać mają przedmiot nowej dyscypliny (Zarys przedmiotu biojursprudencji), jej powiązania z innymi koncepcjami teoretyczno-prawnymi (Jurysprudencja a życie), związki, jakie zachodzą między biojursprudencją a rozmaicie pojmowaną mądrością (Prawo a mądrość) oraz relacje biojursprudencji z innymi dyscyplinami naukowymi, w szczególności z bioetyką, biotechnologią i biomedycyną (Powiązania biojursprudencji). Całość więc zakończy tytułowane „*Pro futuro*”.

Jak widać, książka ma za zadanie dać pewien zarys projektowanej dyscypliny, jednakże czytelnik (prawnik, filozof, teoretyk prawa) niewiele się z niej dowie o samej biojursprudencji. Praca R. Tokarczyka jest bowiem zbiorem luźnych rozważań na temat życia jako takiego, bądź ogólnych charakterystyk dyscyplin, którymi biojursprudencja się inspirowa (*resp.* z którymi polemizuje). Jeśli coś na temat biojursprudencji po lekturze książki można powiedzieć, to jedynie dzięki tym ostatnim charakterystykom.